

Școala – factor al performanței școlare

În general, printr-un învățământ de calitate se înțelege un învățământ care aduce cât mai mulți elevi în situația de succes și performanță școlară, adică elevi cu rezultate școlare bune și foarte bune pe parcursul anului școlar, elevi care participă cu rezultate pozitive la concursuri, olimpiade, teste naționale și internaționale etc. O participare școlară la toate nivelurile de învățământ cât mai ridicată, o rată de părăsire timpurie a sistemului apropiată de zero, un procent important de absolvenți ai diferitelor niveluri de învățământ, forme de școlarizare, specializări integrați socioprofesional etc. sunt, de asemenea, caracteristici ale unui sistem de învățământ de calitate.

Performanța școlară este influențată atât de factori exteriori școlii, cât și de factori care țin exclusiv de școală (colectiv didactic, condiții de învățare, tip de școală frecventat etc.). Dacă asupra factorilor exteriori școlii capacitatea acesteia de a-i modifica în favoarea performanței școlare a elevilor este scăzută, în ceea ce privește cea de-a doua categorie de factori, intervenția școlii poate fi maximă. Creșterea nivelului de pregătire al corpului profesoral, modernizarea bazei tehnico-materiale a instituțiilor de învățământ, organizarea de programe educaționale extracurriculare sau/și de sprijin educațional, reducerea numărului de elevi dintr-o clasă, implicarea familiei, a comunității în activitățile școlii etc. sunt doar câteva dintre metodele prin care școala poate interveni în favoarea îmbunătățirii calității educației și care s-au dovedit în timp a avea efecte pozitive semnificative. Rolul școlii a fost văzut relativ diferit de-a lungul timpului. Un anumit pesimism care a dominat prima jumătate a secolului al XX-lea este înlocuit la începutul anilor '80 cu o perspectivă optimistă care se dezvoltă în jurul ideii că școala este în măsură să influențeze accesul și succesul în educație al indivizilor. Cercetând o serie de variabile susceptibile a avea un impact major asupra calității învățământului pe care școala îl asigură propriilor elevi: dotarea tehnico-materială a școlii, relațiile dintre școală și familie, caracteristicile corpului profesoral, relațiile dintre cadrele didactice, dintre acestea și elevi, dar și dintre cadrele didactice și conducerea școlii, așteptările cadrelor didactice vizavi de elevi, gradul de securitate/siguranță în școală și în imediata proximitate, modul de organizare a lecțiilor, implicarea școlii în diferite activități de la nivel local etc. se poate aprecia calitatea activității școlii și rolul ei în generarea performanței. De asemenea, inițierea și derularea unor programe educaționale suplimentare s-au dovedit a fi factori cu impact major asupra creșterii nivelului performanțelor educaționale ale elevilor mai ales asupra celor proveniți din medii socio-familiale, economice, culturale defavorizate. Aceste caracteristici ale școlii corelează pozitiv cu nivelul calității învățământului asigurat de către școală și sunt în măsură să influențeze semnificativ succesul educațional al elevilor. Altfel spus, în școlile în care cadrele didactice au așteptări ridicate vizavi de elevi în ceea ce privește pregătirea lor școlară, personalul didactic colaborează atât cu familia și comunitatea în care-și desfășoară activitatea, cât și între ele, în școală elevii și personalul

didactic au sentimentul de siguranță, securitate etc. performanțele educaționale ale elevilor sunt mai ridicate.

În analiza constelației de variabile caracteristice școlii care influențează performanța am pornit de la faptul că școala este în același timp instituție și organizație. Școala este o instituție care „îndeplinește toate caracteristicile pentru a fi încadrată în categoria organizațiilor”¹. Ca instituție, școala este o structură relativ stabilă de statusuri și roluri, având rolul de a satisface anumite trebuințe individuale și sociale și a îndeplini anumite funcții sociale. Ca organizație, școala este o structură care angajează actori sociali (profesorii și elevii) pentru atingerea unor obiective și performanțe. Școala conservă norme și valori care sunt continuu activate și transmise de la o generație la alta. Atunci când spunem școală în contextul asigurării performanței ne referim la o constelație de variabile care condiționează performanța școlară: baza materială a școlii, dotarea cu echipamente moderne, bugetul alocat, structura planurilor de învățământ, calitatea programelor școlare, organizarea procesului de învățământ, pregătirea psihopedagogică a cadrelor didactice, stilul educațional, personalitatea profesorului, relația profesor-elev, relația școală-familie-comunitate. Am grupat aceste variabile în trei categorii de condiții: a) condiții materiale (buget, echipamente, baza materială în general); b) conținutul învățământului și modul de organizare a procesului instructiv-educativ; c) cadrul didactic; d) relațiile școală - familie - comunitate.

Condițiile materiale din școală au rolul de a potența performanța școlară. În ultimele două decenii în școlile românești condițiile materiale s-au îmbunătățit simțitor, dar cu existența unor decalaje între mediul urban și cel rural, în defavoarea celui rural. La aceasta se adaugă uneori imposibilitatea folosirii integrale a dotărilor din mediul rural din cauza lipsei cadrelor didactice care să poată forma la elevi competențe de utilizare a calculatorului și internetului. Acest fapt duce la o inegalitate a șanselor elevilor care învață în școli cu dotare și încadrare cu personal didactic diferite. Tratarea egală a tuturor elevilor la începutul unui ciclu de învățământ, în numele egalizării oportunităților poate genera inegalități, transformându-se în contrariul intențiilor generoase de egalizare a șanselor. La condiții inegale, pentru obținerea performanței accentul cade în primul rând pe potențialul intelectual al elevului și pe profesionalismul și măiestria cadrului didactic.

Conținutul învățământului și modul de organizare a procesului instructiv-educativ sunt puse în discuție atât de către elevi și părinți, dar și de cadrele didactice. Conținuturile învățământului sunt adesea supradimensionate în raport cu posibilitățile elevilor, programele și manualele sunt supraîncărcate, limbajul este greoi și inaccesibil. Unele dintre acestea sunt impuse prin legislație, fapt care obligă cadrele didactice să le transpună în practică așa cum au fost prevăzute. Există documente școlare (planuri de învățământ, programe școlare pe discipline, planificări școlare etc.) elaborate pe baza acestor prevederi și care au rolul de a sprijini personalul didactic în activitatea pe

¹ Cosmovici, Iacob (1998), p. 231.

desfășoară. În aceste condiții elevii trebuie să se adapteze condițiilor școlii, iar multe școli cultivă elitismul, conținuturile academice sunt considerate cele mai importante pentru asigurarea succesului în viață. Școala românească poate să stimuleze și să asigure performanțe înalte pentru elevii capabili. În țara noastră, ca și în alte țări a avut (are) loc o reformă a sistemului de învățământ. Un aspect important al reformei învățământului din România îl constituie și schimbările la nivelul conținutului învățământului: apariția de noi discipline școlare și dispariția altora, modificarea criteriilor de evaluare, manuale alternative, deplasarea accentului de pe memorare pe înțelegerea și analiza cunoștințelor predate etc. Unele schimbări au fost așteptate și dorite de către marea majoritate a cadrelor didactice însă altele sunt și în prezent dezaprobatate, contestate de către o parte a acestora. Reacția personalului didactic față de schimbările de la nivelul conținuturilor învățământului diferă foarte mult de la un nivel la altul de școlarizare, de la o instituție de învățământ la alta, de la un cadru didactic la altul, dar performanța rămâne o constantă în activitatea școlară.

Un cadru didactic are de îndeplinit două responsabilități foarte importante: 1) transmiterea de cunoștințe, priceperi, deprinderi către elevi în acord cu prevederile documentelor școlare (programe, planuri de învățământ, planificări școlare, manuale etc.) și 2) gestionarea clasei de elevi – cadrul didactic este cel care aplică reguli, norme, în conformitate cu legislația școlară despre ce anume este permis în clasă și ce este interzis, cum sunt recompensate comportamentele pozitive și cum sunt sancționate cele inadecvate etc. Cele două responsabilități sunt strâns legate una de cealaltă pentru că este foarte dificil, dacă nu chiar imposibil, să se realizeze o transmitere corectă a cunoștințelor în condiții de indisciplină după cum este foarte greu de menținut o atmosferă de studiu, de concentrare când elevii nu sunt motivați, nu sunt implicați activ în procesul de învățare. Există de altfel opinii potrivit cărora ceea ce face diferența dintre un cadru didactic de succes și unul care înregistrează eșecuri în activitatea profesională este tocmai capacitatea de gestionare a clasei de elevi în vederea transmiterii cunoștințelor, competențelor prevăzute în planurile de învățământ. Gestionarea clasei, indiferent de caracteristicile acesteia, în vederea transmiterii eficiente a cunoștințelor este guvernată doar de capacitățile, abilitățile, experiența și tactul pedagogic al fiecărui cadru didactic. În ultimele decenii, cantitatea de cunoștințe necesară a fi transmisă elevilor și gradul de dificultate al acestora au crescut la fel și timpul pe care-l petrec elevii în școală. Elevii la rândul lor manifestă un nivel de maturitate intelectuală mai înalt decât cei de acum un deceniu, un grad mai mare de autonomie în raport cu adulții etc. Creșterea cantității de cunoștințe, prelungirea perioadei de școlarizare și dezvoltarea psihointelectuală accelerată a elevilor rămân însă fără efect asupra performanțelor educaționale ale acestora dacă nu sunt valorificate în mod corespunzător. Reformele derulate în ultimele 2–3 decenii la nivelul majorității sistemelor de învățământ din lume au acordat o atenție deosebită corelării celor două aspecte: transmiterea de cunoștințe și gestionarea claselor de elevi în cazul primei responsabilități, obiectivul urmărit este acela de a selecta din volumul foarte mare de

cunoștințe pe cele esențiale unui individ pentru a se integra cu succes în viața socio-profesională, în timp ce, în cazul celei de-a doua, atenția a fost concentrată pe identificarea celor mai eficiente modalități de gestionare a unor clase de elevi tot mai eterogene din punct de vedere psihointelectual, socioeconomic, familial, cultural etc.

Pentru a îndeplini cu succes aceste roluri, personalitatea profesorului trebuie să fie caracterizată prin: cultura de specialitate, calități atitudinale de natură caracterial-morală, umanism, conștiința responsabilității și misiunii sale, calități aptitudinale, calități ale gândirii (originalitate, capacitate de analiză și sinteză, flexibilitate), calități ale atenției, ale limbajului, ale memoriei, empatie, aptitudini organizatorice, manageriale, spirit de observație, tact și măiestrie pedagogică.

Parteneriatul școală-familie-comunitate este un deziderat și o necesitate. Colaborarea dintre școală și familie, presupune nu numai o informare reciprocă cu privire la tot ceea ce ține de componentele instructiv-educative, ci și înarmarea părinților cu toate problemele pe care le presupune această acțiune. În ceea ce privește acțiunea educativă a familiei, ea este eficientă numai atunci când scopul său devine unul cu cel al școlii, atunci când între acești doi factori există o concordanță, când obiectivele urmărite de acestea se subordonează idealului social și educațional.

Educarea părinților este atât o problemă, cât și o idee care câștigă teren în tot mai multe țări. Problema este studiată cu toată atenția și seriozitatea de grupuri de specialiști ai UNESCO. În tot mai multe lucrări de specialitate întâlnim o noțiune care tinde a se defini ca „meserie de părinte”, deci funcțiile părintelui nu pot fi lăsate pe seama instinctului, intuiției și afecțiunii, ele cer să fie și învățate. Necesitatea pregătirii individului pentru viața de familie, pentru îndeplinirea în limite acceptabile a funcției educative s-a impus opiniei publice din întreaga lume, în urma creșterii numărului copiilor inadaptați social și a constatării că la originea acestei inadapțări stau carențele educative ale familiei.

Comunitatea se implică în viața școlii prin instituțiile cu rol educativ.

Bibliografie:

1.

Cosmovici, Andrei (2005), *Psihologie școlară*, Ed. Polirom, Iași.

2. Jigău, Mihaela (1998), *Factorii reușitei școlare*, Ed. Grafoart, București.

3. Negovan, Valeria (2006), *Introducere în psihologia educației* (ediția a II-a revăzută și adăugită), Ed. Universitară, București.

4. Popescu-Neveanu, Paul (1978), *Dicționar de psihologie*, Ed. Albatros, București.

5. Sălăvăstru, Dorina (2004), *Psihologia educației*, Ed. Polirom, Iași.

Prof. învățământ primar Diduța POVEȘTE

Colegiul „Anghel Saligny”- Tulcea

